

Svar på samråd av översiktsplan för Danderyds kommun

Ärende

Kommunstyrelsen har upprättat ett förslag till ny översiktsplan för Danderyds kommun. Kommunstyrelsen beslutade 26 april 2021 § 54, att genomföra samråd för översiktsplanen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har fått förslag till översiktsplan på remiss och ska svara kommunstyrelsen senast den 5 oktober 2021.

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har granskat förslaget och upprättat ett förslag till yttrande. Kontoret har i första hand yttrat sig över förslaget och den tillhörande hållbarhetskonskvensbedömningen, om det finns otydligheter, om det fattas något och om markplaneringen är lämplig ur ett miljö-, hälsoskydds- och hållbarhetsperspektiv.

Miljö- och stadsbyggnadskontorets förslag till beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden antar tjänsteutlåtandet daterat 2021-09-07 och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på samråd av översiktsplan för Danderyds kommun.

Bakgrund

En översiktsplan är ett strategiskt dokument som genom text och kartor visar kommunens långsiktiga planering av mark, vatten och den byggda miljön. Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen (PBL) ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. En översiktsplan är inte juridiskt bindande men ska vara vägledande för beslut när det gäller detaljplanering, bygglov och andra tillståndsprövningar.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. Under samrådet ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar (invånare), andra myndighe-

Carl-Johan Bernelid

ter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet. Samrådet ska redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse för bedömningen av förslaget.

Nuvarande översiktsplan för Danderyds kommun är från 2006 och en ny aktuell översiktsplan ska fånga upp sådant som ändrats sedan den förra och nya behov. De största nya utmaningarna är att implementera klimat- och miljöfrågorna, ta höjd för kommande klimatproblem samt de ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågorna som kommunen kommer att ställas inför framöver. Utmaningarna är stora och det forskare förutspådde skulle ske om 20-30 år kan ske redan idag vad gäller skyfall, översvämningar med mera. Kommunstyrelsen har nu tagit fram ett förslag till ny översiktsplan för Danderyds kommun att gälla från och med 2022.

Miljö- och stadsbyggnadskontorets förslag till yttrande

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har granskat både förslag till översiktsplan och medföljande hållbarhetsbedömning ur ett miljö-, hälsoskydds- och naturskyddsperspektiv. Materialet är omfattande och kommentarer lämnas för de större dragen och vissa mer detaljerade synpunkter på förbättringar som kan göras av underlaget och planen.

Allmänt

Miljö- och stadsbyggnadskontoret kan konstatera att de flesta föreslagna utvecklingsområden är inom områden som riskerar ha bland de högsta ljudnivåerna i kommunen och den sämsta luftkvaliteten. Dessa områden kommer utredas vidare och även om de bedöms som möjliga att bebygga och kan klara av buller- och luftkvalitetskrav, bör valet av markanvändning för bostadsändamålet motiveras i sin helhet. Buller och särskilt luftföroreningar har en påtaglig hälsopåverkan och boendemiljöer i exponerade områden riskerar få en påverkad livsmiljö. Enligt underlaget punkt 3.6.4 framhålls att just luftföroreningar är Sveriges enskilt största miljörisk som kan leda till besvär i luftvägar, sjuklighet och ökad dödlighet. Utredningar krävs i de utpekade områdena innan, eller inom ramen för detaljplanering, bostäder kan byggas. Vissa områden har ur hälsoskyddssynpunkt dåliga förutsättningar för bostadsändamål, om inte till exempel E18 kan tunnelförläggas. För de mest utsatta områdena bör ändamålen handel/kontor prioriteras framför bostäder.

Skolor och förskolor bör ej lokaliseras nära trafikleder vid nybyggnad eller utbyggnad. Barn är extra känsliga för exempelvis luftföroreningar och buller.

Vidare bör kommunala vägar vara dimensionerade för tung kollektivtrafik,

Carl-Johan Bernelid

där sådan planeras, till skydd mot buller och vibrationer i närliggande bostäder.

Det saknas skrivningar/planering om mark för viktiga behov som uppstår vid till exempel kommunal drift och vid byggande och exploateringar. Till exempel behövs nödvändiga upplagsområden för infrastrukturarbeten, masshantering, kompostering, upplag av sopsand, plats för uppställning av utrustning/materiel med mera. Exempelvis är frågan aktuell om var sopsand från kommunens gator ska läggas utan miljörisker. Översiktsplanen kan med fördel peka ut lämpliga områden för ovan nämnda behov av mark.

Specifika synpunkter och förslag

Förorenade områden

Kartan på sidan 95 ska visa förorenad mark och vägar för farligt gods. Miljö- och stadsbyggnadskontoret noterar dock att det bara är deponier som är utritade. En sådan karta kan ge signalen att övrig mark i kommunen inte är föroreningspåverkad. Kartan bör kompletteras med alla idag kända större föroreningsplatser, inte enbart deponierna.

Vidare föreslås att texten förtydligas så att det framgår att det är *misstänkta föroreningar*. Innan föroreningsgrad kan konstateras måste markprover tas och analyseras. Se även punkt 6.2.5.8.

Utredningsområden

Nästan alla föreslagna utvecklingsområden är inom områden som riskerar ha bland de högsta ljudnivåerna i kommunen och den sämsta luftkvaliteten. Högre och tätare bebyggelse längs E18 innebär större bullerexponering från trafik och luftföroreningar för boende. Exempelvis är barn extra känsliga för luftföroreningar och buller. Valen av områden är inte motiverade i sin helhet eller ur dessa aspekter.

Bostäder bör ha nära till grönytor för rekreation men lokaliseras längre bort än 200 meter från grönområden med skyddsvärden, med hänsyn till dessa och djurlivet.

Bil- och godstrafik

Kapitlet handlar om bil- och godstrafik, men på s. 127 står *"Förändringar i markanvändningen får inte förhindra en framtida utbyggnad av E18 eller en tunnelförläggning av E18 inom kommunen"*.

Restriktioner kan påverka miljö- och hälsoskyddsnämndens hållning i prövningar av anmälningar av bergvärmeinstallationer.

Ett förtydligande är önskvärt om eventuella restriktioner för till exempel möjligheten att installera/borra för bergvärmeanläggningar. Det bör också

Carl-Johan Bernelid

tydliggöras för vilka zoner det i så fall gäller.

Energi

Enligt underlaget bör kommunen underlätta för fastighetsägare att borra för bergvärme. Det bör förtydligas på vilket sätt lättnader ska utformas och om det är relaterat till miljö- och hälsoskyddsnämndens uppgift om prövning av anmälan av bergvärmeanläggningar eller om ekonomiskt stöd från kommunen avses, exempelvis. Utan ett sådant förtydligande går det inte att göra en bedömning av vilka konsekvenser det får ur ett miljöperspektiv, än mindre om de är tillämpliga ur ett myndighetsperspektiv.

Vatten och avlopp

På sidan 129 står följande; *"Förorenat dagvatten ska tas omhand så nära källan som möjligt, till exempel genom infiltrationsanläggningar på tomtmark."* Detta är troligen ett syftningsfel i texten där det endast ska refereras till dagvatten. Mer lämpligt bör det istället förespråkas att minska mängden föroreningar i dagvattnet och sedan infiltrera dagvatten nära källan och att smutsigt dagvatten omhändertas särskilt och renas.

Miljö- och stadsbyggnadskontoret är positiva till att det står att kommunen ska ställa krav på hållbar dagvattenhantering vid nybyggnation och omfattande ombyggnation. Det vore önskvärt att texten kompletteras med en ambition för dagvattenhantering för befintliga ytor, industriområden, handelsområden och olika större parkeringar.

Åtgärder ska konkretiseras i kommande vattenplan och dagvattenplan. Exempelvis eftersträvas fler växt/gröna tak vid nybyggnation, att arean hårdgjorda ytor minskas, fler översvämningssytor, magasin och skelettjordar till skydd vid översvämningar men också för att minska mängden dagvatten som når recipienter orenat.

Våtmarker bör till exempel anläggas på platser där våtmarker tidigare förekommit och/eller i anslutning till andra högre naturvärden. Vid anläggande av våtmarker bör även anges vilka skyddsåtgärder och information som kan vara lämplig för att värna naturvärden och biologisk mångfald.

På sida 130 står det; *"För att minska belastningen av näringsämnen och föroreningar till vattendrag, sjöar och kustvatten ska mängden spillvatten till dag- och spillvattennätet minska, exempelvis genom anläggning av våtmarker där naturliga saknas samt genomsläppliga parkeringsytor istället för hårdgjorda"* Troligen har texten ett syftningsfel då det inte är tillåtet att släppa ut spillvatten i en våtmark utan föregående rening. Riktlinjen att minska dagvatten och spillvatten är riktig men texten ger upphov till fler frågor än svar. Kan det vara så att man egentligen är ute efter

- att inläckaget till spillvattennätet ska minimeras?
- att kommunens planerade underhåll och byte av ledningar i framti-

Carl-Johan Bernelid

den intensifieras?

- att kommunen ska intensifiera arbetet med att identifiera felkopplingar av dagvatten till spillvattennätet?
- att dagvattnet bl a ska tas om hand i genomsläppliga ytor?
- att dagvattnet ska passera anlagda våtmarker eller dammar för att renas innan det släpps ut i våra vattendrag, sjöar och hav?

Nuvarande formulering bör förtydligas. Den nuvarande kan inte godtas ur ett juridiskt perspektiv då den kan leda till olaglig hantering av spillvatten. Åtgärder för spillvatten respektive dagvatten hanteras var för sig.

Avfall

På sida 130 Återvinningsstationer bör i största möjliga utsträckning lokaliseraras till områden där störningsrisken är som lägst för boende och naturområden/djurliv. Även risken för nedskräpning till angränsande områden bör minimeras.

Natur

På sidan 131-133 Exempel på fler ekosystemtjänster kan vara att utveckla och främja ängs- och hagmarker, slätterängar och tillämpa växelvis slätter för att gynna biologisk mångfald och pollinering, inte bara i anslutning till skyddad natur utan även i anslutning till jordbruksmark eller parkområden. Det är viktigt att det framgår tydligt i översiktsplanen så det tjänar som inriktning vid detaljplanearbete, skrivning av exploateringsavtal, vid skötsel av områden med mera.

Mängden gröna korridorer bör utvecklas från Rösjökilen/Rinkebyskogen ner via Altorpskogen och till områdena kring Ekebysjön och Ösbysjön exempelvis med hjälp av bland annat vilttunnlar under eller över E18. Det är därför av stor betydelse att grönstruktur bevaras längs E18 i anslutning till lämpliga viltstråk under eller över E18 för att sammankoppla de olika skogsområdena. Det är även viktigt att en grön buffertzona bevaras kring Ekebysjöns naturreservat för att främja en sammanhängande grönstruktur med bland annat Rinkebyskogens naturreservat.

Vid planering av bebyggelse eller andra anläggningar nära skyddade områden bör buffertzoner med bevarad skog/mark/vegetation finnas med i planeringen runt skyddade områden för att minska direkt negativ påverkan av exploatering/byggnation nära inpå naturområden.

För att minska bullerpåverkan på Ekebysjön med omnejd kan en bullervall eller bullerskydd behöva uppföras längs E18 i linje med naturreservatet vilket även främjar närboende.

Exploatering av området Nora torg kan innebära en utarmning av naturvärden i anslutning till Ekebysjöns naturreservat på andra sidan E18 eftersom

Carl-Johan Bernelid

det innebär en risk för minskad naturlig grönstruktur och gröna korridorer i anslutning till Ekebysjön i öst och Nora träsk i väster.

Luft

På sida 136 står *"Ny bebyggelse ska placeras och utformas så att miljö kvalitetsnormerna för luft uppnås"*.

Målet är en utmaning då många utpekade utredningsområden är lokaliserade vid de största trafiklederna. Redan idag vet vi att miljö kvalitetsnormen riskerar överskridas längs med E18. Den har överskridits temporärt. Det saknas motiveringar till varför dessa platser valts.

Särskilt luftföroreningar har en påtaglig hälsopåverkan och boendemiljöer i exponerade områden riskerar få en påverkad livsmiljö. Enligt underlaget punkt 3.6.4 framhålls att just luftföroreningar är Sveriges enskilt största miljörisk som kan leda till besvär i luftvägar, sjuklighet och ökad dödlighet. Utredningar krävs i de utpekade områdena innan detaljplanering kan ske och bostäder kan byggas, men vissa områden har ur hälsoskyddssynpunkt dåliga förutsättningar om inte E18 exempelvis kan tunnelförläggas. Till skillnad från buller är luftföroreningar svåra att "bygga bort" genom tekniska lösningar.

Buller

På sidan 137 står *"Kommunen bör ta fram en bullerstrategi med handlingsplan med syftet att minska bullret i kommunen."*

Miljö- och stadsbyggnadskontoret är positiva till det förslaget.

Exempelvis skrivs *"I områden med en god ljudmiljö bör i första hand bostäder prioriteras. I bullerexponerade lägen kan mindre bullerkänsliga funktioner som arbetsplatser placeras."*

Det är klokt och logiskt men motstridigt mot att bostäder planeras utredas längs E18.

Vidare framhålls *"I de fall där bostäder på grund av förutsättningar behöver planeras i bullerutsatta områden."*

Miljö- och stadsbyggnadskontorets kommentar är att kommunen själv väljer utredningsområden genom översiktsplanen och sätter förutsättningarna.

Kommunen har rådigheten genom planmonopolet och staten granskar så att riksintressen tas tillvara och att miljö kvalitetsnormer klaras.

Ett motiverat förtydligande önskas varför kommunen, trots att buller är utpekad som en stor hälsorisk, föreslår att utreda ny bebyggelse i de mest bullerutsatta lägena. Det är lämpligare att här konsekvent utreda arbetsplatser istället för bostäder. Stöd för den hållningen finns i miljöbalkens intentioner i kap 1, Sveriges miljömål, kommunens klimat- och miljöprogram liksom målsättningen att förbättra hälsan och livskvaliteten för kommuninvånarna.

Carl-Johan Bernelid

På sidan 136 under Buller, bör det förtydligas att det finns indikationer på att helikoptertrafiken till och från Danderyds sjukhus kan komma att utökas, både gällande omfattningen och inflygningsvägar. Det kan få konsekvenser för kommunens möjligheter vid fysik planering.

Risker och riskhantering

På sidan 140 står följande; *"I Danderyd finns vissa miljö- och hälsostörande verksamheter, farligt gods som framförallt transporteras på E18 samt Roslagsbanans trafik. Dessa medför risker för olyckor och skador på människor, egendom och miljö. Vid omfattande skyfall, höjda havsnivåer samt värmeböljor och torka riskerar skador att uppstå."* Här bör man förtydliga och utveckla vad man menar för risker och vilka skador som kan uppstå.

Risker och riskhantering – farligt gods

På sidan 142. Här bör lyftas att en oljeskyddsplan är viktig. En sådan saknas idag.

Risker och riskhantering – Förorenade områden

På sida 143-144. Stycket behöver ses över. Generellt bör förekomsten av förorenade områden behandlas tydligare och möjligheterna att undersöka och åtgärda dessa i samband med utvecklingen av vissa områden kunde betonas. Saneringsåtgärder skulle inverka positivt på vattenkvalitet, hälsa och livsmiljö samt värdefulla naturområden. Det finns en inventering och en handlingsplan för förorenade områden som det står på sida 94, men det bör nämnas att det finns föroreningar av olika slag, allt är inte deponier. Efter som enbart deponierna visas i en figur i kap 3.6.9, sida 95, bör figuren kompletteras med andra föroreningstyper.

Det kan finnas fler risker med förorenade områden än att föroreningen läcker, eller sprids. t.ex. vid exploatering på förorenad mark. Ordet "läcka" (miljö- och hälsofarliga ämnen) kan bytas ut mot att miljö- och hälsofarliga ämnen kan spridas från förorenade områden. Viktigt att framhålla är att analyser behöver genomföras.

I handlingsplanen förorenade områden (Dnr 2019/18) har miljö- och hälso-skyddsnämnden formulerat strategin så här:

För att nå uppsatta lokala mål och för att arbeta aktivt mot att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö bedöms följande strategi vara nödvändig:

- *Öka kunskapen om föroreningssituationen för objekt i riskklass 1 och 2 genom att göra ansvarsutredningar och verka genom tillsyn för att undersökningar och åtgärder genomförs för dessa objekt.*
- *Inom stadsbyggnadsprocessen bevaka förekomsten av förorenade områden och att undersökningar och efterbehandlingar genomförs vid behov.*
- *Uppdatera inventering av de branscher där kunskaperna är bristfälliga*

Carl-Johan Bernelid

(nedlagda deponier och handelsträdgårdar).

• Upprätthålla kompetens och/eller rekrytera för att ha kompetens inom förorenade områden.

Det vore lämpligt att beakta strategin i översiktsplanen.

I kap. 6.1.1 finns en tabell med potentiella risker vid utbredningsområden på sida 120. En kolumn för markföroreningar saknas och är motiverad.

Miljökonsekvenser

Sida 156. Vid målet grundvatten av god kvalitet står bland annat: *”Förtätning utmed E18 leder sannolikt även till att förorenad mark saneras vilket minskar risken för föroreningar av grundvatten över tid”*

Det är troligt att det finns föroreningar i marken, men det är oklart hur man kommit fram till detta. Detta är otydligt och måste utvecklas om detta är kommunens enda åtgärd för att skydda grundvattnet. Den kommande dagvattenplanen måste integreras i översiktsplanen.

Masshantering

Erfarenheten av det pågående anläggandet och borrhningen av eltunneln från Anneberg till Stockholm visar på vikten av förmågan att kunna hantera massor. I översiktsplanen finns det förslagsalternativ som kan medföra ansenliga mängder massor av olika slag. Men det är aktuellt även i mindre exploateringsprojekt. Översiktsplanen skulle förslagsvis kunna innehålla principer för hanteringen då det handlar om hur mark ska användas i kommunen.

Exempel från Helsingfors stad som har utvecklat principer för en hållbar masshantering;

1. *Byggmetoder som minimerar utschaktningen prioriteras och schaktmassorna som uppstår nyttiggörs i samma eller närliggande projekt.*
2. *Överskottsmassor är en resurs som nyttiggörs systematiskt*
3. *Markytor som bebyggs används effektivt så att andra ytor kan lämnas i naturligt tillstånd.*
4. *Jungfruliga material används sparsamt och ersätts med fördel med återvunna material.*

(<https://www.optimass.se/goda-exempel/ekoeffektiv-masshantering-i-helsingfors-fran-oversiktsplan-till-genomforande/>)

Hållbarhetsbedömningen av översiktsplanen

Miljö- och stadsbyggnadskontoret bedömer att den hållbarhetsbedömning som gjorts av extern part väldigt bra och genomarbetad. Det kan konstateras att den har synpunkter som måste åtgärdas för att översiktsplanen ska bli ett effektivt verktyg för hållbarhetsarbetet i kommunen och i samklang med

Carl-Johan Bernelid

kommunens klimat- och miljöprogram. Några synpunkter och funderingar som miljö- och stadsbyggnadskontoret önskar framhålla:

s. 25. tydligare mål och riktlinjer för grundvatten behövs.

s. 27. det är otydligt hur kommunen ska bevara eller stärka de gröna kilarna när utvecklingsområdena samtidigt placeras inom/intill känsliga områden/stråk, ett förtydligande behövs.

s. 34. ett förtydligande önskas hur kommunen avser att verka för en bättre luftmiljön för invånarna samtidigt som ny bebyggelse planeras längs E18 och Edsbergsvägen, särskilt då barn är extra känsliga för luftföroreningar och buller.

s. 37. det saknas vägledning för hur kommunen ska skapa och bibehålla tysta och trivsamma utemiljöer. Det är bra att det lyfts fram behov av en bullerstrategi med handlingsplan.

s. 43. en kommentar/förklaring behövs till varför flera av utredningsområdena finns inom områden med känd risk för översvämning.

Eftersom det finns allvarliga anmärkningar på översiktsplanen från Hållbarhetsbedömningen bör kommunen revidera förslaget till översiktsplan och komplettera den innan granskning och antagande sker. Om det inte anses möjligt bör kommunen initiera en plan för hur dessa icke hållbara delar ska rättas till inom en överskådlig framtid (10 till 15 år). Planen ska visa vad som ska göras och när det ska vara åtgärdat. Det är viktigt att alla de program för hållbarhet som kommunen har är i samklang med varandra och översiktsplanen är i sammanhanget strategiskt viktig.

Övriga kommentarer

Barnkonventionen förutsätts vara beaktad i en viktig plan som översiktsplanen utgör. Planen bör kompletteras med skrivningar om hur barnperspektivet bevakats under arbetet och i planen. Barnperspektivet är viktigt enligt lagstiftning och skulle kunna vara en likartad styrande aspekt som den hållbarhetsperspektivet har varit. Även de äldres förutsättningar bör belysas i planen. Både barn och äldre betraktas ofta som särskilt utsatta och känsliga och vilkas behov särskilt ska beaktas. Stöd för det finns inte minst i förarbetena och proposition till tidigare hälsoskyddslag och till nuvarande miljöbalk.

Elisabeth Thelin
Bygg- och miljödirektör

Carl Johan Bernelid
Miljöchef

Carl-Johan Bernelid

Handlingar i ärendet:

1. Tjänsteutlåtande. Svar på samråd av översiktsplan för Danderyds kommun
2. Samrådsförslag. Översiktsplan för Danderyds kommun
3. Hållbarhetsbedömning. Översiktsplan för Danderyds kommun
4. Beslut KS 2021-04-26 § 54. Genomförande av samråd för översiktsplanen
5. Tjänsteutlåtande 2021-04-12. Genomförande av samråd för översiktsplanen
6. Reservation från Danderydscenterns ledamöter mot kommunstyrelsens beslut den 26 april 2021 angående ”Genomförande av samråd för översiktsplanen”
7. Missiv. Inbjudan till samråd för Danderyds översiktsplan

Expedieras
Kommunstyrelsen